

مسجد مهم‌ترین مرکز و پایگاه تبلیغ و ترویج معارف دینی است/ نقش مسجد در ترویج معارف مهدوی

مسجد را می‌توان مهم‌ترین مرکز و پایگاه تبلیغ و ترویج معارف دینی در اسلام دانست. از جمله معارف دینی و اعتقادی مهم و تأثیرگذار در زندگی فردی و اجتماعی و سیاسی مسلمانان، معارف مهدوی است.

خبرگزاری مهر - گروه دین و اندیشه: مسجد را می‌توان مهم‌ترین مرکز و پایگاه تبلیغ و ترویج معارف دینی در اسلام دانست. از جمله معارف دینی و اعتقادی مهم و تأثیرگذار در زندگی فردی و اجتماعی و سیاسی مسلمانان، معارف مهدوی است. مسجد از لحاظ لغوی به معنای محل سجده و کرنش در برابر خداوند است. در اصطلاح عبادتگاه و جایگاه ویژه‌ای برای عبادت و نیایش خداوند متعال به شمار می‌رود. از این رو یکی از مهم‌ترین کارکردهای مسجد، کارکرد عبادی آن است. مسجد را می‌توان نخستین مرکز و پایگاه عبادت و پرستش خداوند متعال دانست؛ چرا که بنابر آیه 96 از سوره آل عمران: «وَأَنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ»، اولین خانه‌ای که برای عموم مردم بنا شد تا در آن مردم به عبادت و پرستش خدا بپردازند، کعبه بود.

در روایتی نقل شده است که مردی از امیرمؤمنان علی(ع) پرسید: آیا خانه کعبه، اولین خانه‌ای است که در زمین ساخته شده است؟ امام(ع) فرمود: «وَأَنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ»؛ خیر، پیش از آن هم خانه‌هایی بود، لکن خانه کعبه نخستین خانه مبارکی است که برای پرستش و عبادت مردم بنا شده است. [1] کارکردهای مسجد، منحصر به عبادت و نیایش نیست؛ بلکه مسجد همواره آثار متعدد و مختلفی داشته است. در این میان، یکی از کارکردهای مهم، کارکرد آموزشی و تبلیغی مسجد است. مسجد همواره محلی برای آموختن و آموزش دادن علم و دانش و تبلیغ معارف الهی و دینی به شمار می‌رود. تعلیم و تعلم در مسجد از زمان پیامبر اکرم(ص) و صدر اسلام وجود داشته است.

در روایتی از پیامبر خدا(ص) نقل شده است که فرمود: «وَأَنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ»؛ کسی که صبحگاهان، روانه مسجد شود تنها به این خاطر که خیری را فرا بگیرد یا آموزش دهد، پاداش کسی را دارد که عمره کاملی را به جا آورده است و کسی که شبانگاه راهی مسجد شود تنها با این هدف که خیری را فرا گیرد یا آموزش دهد، اجر کسی را دارد که حج کاملی را بجا آورده است. [2] در روایت دیگری چنین شخصی همچون مجاهد در راه خدا دانسته شده است. [3] در زمان پیامبر اسلام(ص) نخستین مکانی که تعلیم و تعلم دانش در آن صورت می‌گرفت، مسجد بود. رسول گرامی اسلام(ص) هم اولین معلم این مدرسه بود. پیامبر(ص) در اوقات مختلف بعد از نماز در مسجد می‌نشستند و اصحاب دور او حلقه می‌زدند و کسب علم و دانش می‌کردند.

در روایتی ابی رفاعه نقل می‌کند نخستین بار زمانی که رسول خدا(ص) در مسجد بالای منبر بود، خدمت او رسیدم و گفتم: یا رسول الله(ص) مردی غریب هستم که چیزی از معارف دین نمی‌دانم. در همان حال پیامبر(ص) از منبر پایین آمد و روی چهار پایه‌ای نشست و هر چه می‌خواستم به من آموخت و دوباره به من برگشت. [4]

بعد از رحلت رسول اکرم(ص) نیز مسجد همواره مکانی برای تعلیم و تعلم و تبلیغ و ترویج معارف و احکام دینی بود. ائمه معصومین(ع) نیز جلسات درس و تعلیم و تعلم معارف دین در مسجد برگزار کرده، حیات علمی و فرهنگی مساجد را حفظ و گسترش دادند، تا جایی که در زمان امام صادق(ع) شاگردان درس ایشان به چهار هزار نفر می‌رسید.

از جمله علوم بسیار مهمی که مسلمانان باید خود بیاموزند و به دیگران نیز آموزش دهند، معارف و اصول دینی و اعتقادی است. اصول اعتقادی مهم‌ترین بخش دین به شمار می‌روند. از این رو آموختن آنها برای هر فرد مسلمان واجب و ضروری است. مسجد را می‌توان مهم‌ترین مرکز و پایگاه تبلیغ و ترویج معارف دینی در اسلام دانست. از جمله معارف دینی و اعتقادی مهم و تأثیرگذار در زندگی فردی و اجتماعی و سیاسی مسلمانان، معارف مهدوی است.

معارف مهدوی، مجموعه معارفی است که مربوط به حضرت بقیه الله الاعظم(عج) و مسئله انتظار و مباحث پیرامون آن است. معارف مربوط به مهدویت، معارف و مباحث مربوط به امامت است. مسئله امامت نیز در راستای معارف الهی و معارف نبوی و یکی از اصول دین است. بر این اساس معارف مهدوی از مسائل با اهمیت اصول اعتقادی دین اسلام به شمار می‌رود. از این رو همچنان‌که مسجد بهترین مکان عمومی برای تعلیم و تعلم معارف اعتقادی است، در راستای آن، مهم‌ترین مرکز ترویج و تبلیغ معارف مهدوی در سطح عمومی نیز محسوب می‌شود. مسجد آموزشگاه مبانی دینی و معارف اسلامی به طور کلی و معارف مهدوی به صورت خاص است.

اگرچه در مکان shy&های فرهنگی و دینی دیگری مانند مدارس، مؤسسات، دانشگاه shy&ها و حوزه shy&های علمی نیز تعلیم و تعلم معارف دینی و مهدوی وجود دارد؛ اما نکته shy&ای که وجود دارد این است که معمولاً در چنین مکان shy&هایی به چنین معارفی، کمتر پرداخته می شود. shy&آن مقدار نیز که بدان پرداخته می شود به صورت سطحی، کم عمق و کم اثر است. از طرف دیگر مراکز فرهنگی، مؤسسات، دانشگاه shy&ها و حوزه shy&ها به دلیل تخصصی بودن، کمتر در دسترس عموم مردم قرار دارند. shy&می توان با انجام نظرسنجی و تحقیقات آماری در میان دانش آموزان و دانشجویان به مطالب فوق پی برد. البته ناگفته پیداست که مراکز و رشته shy&هایی که به صورت تخصصی به معارف دینی و مهدوی می پردازند، shy&می توانند این معارف را به نحو عالی تبلیغ و ترویج دهند؛ اما مشکل آنها عمومی نبودن آنهاست.

بنابراین مساجد بهترین و تأثیرگذارترین مکان برای تبلیغ و ترویج معارف اعتقادی و مهدویدر سطوح مختلف مردمی محسوب می شود. shy&چه بسیار افراد بی shy&سواد یا کم shy&سوادی که دارای دانش فراوانی در مورد معارف دینی و مهدوی هستند و این همه را تنها از مسجد و مراسمات مسجد فراگرفته اند. مسجد فعالی که توانسته است کارکردهای خود را بروز دهد، shy&می تواند بیشترین تأثیر را در تبلیغ و ترویج معارف مهدوی داشته باشد. در مسجدی که در مناسبت shy&های مختلف، مجالس مذهبی برپا می شود و سخنرانی و جلسات پرسش و پاسخ در آن به صورت مستمر وجود دارد، قطعاً ترویج معارف الهی و مهدوی تأثیر بسزایی دارد.

می shy&توان نقش shy&ها و اثرات مسجد در تبلیغ و ترویج معارف دینی و مهدوی را در موارد زیر نمایان دانست:

1. مراسم ها و سخنرانی shy&ها: که به مناسبت shy&های مختلف از جمله نیمه شعبان، برگزار و برپا می شود. shy&این مراسم و سخنرانی shy&ها در صورتی که به نحو احسن برگزار شوند، تأثیر فراوانی در ترویج معارف مهدوی در میان اهل مسجد دارند.

2. کانون shy&های مساجد: کلاس shy&های گوناگونی از جمله کلاس shy&هایی مربوط به معارف مهدوی، در ایام تابستان، ماه مبارک رمضان و مناسبت shy&های خاص برای جوانان و نوجوانان برگزار می کنند. این کلاس shy&ها مطمئناً نقش مهمی در آشنایی و فراگیری معارف مهدوی ایفا می کنند.

3. طرح shy&های صالحین: در پایگاه shy&های مساجد اقدام به برپایی کلاس shy&های متعدد برای جوانان و نوجوانان می کنند که معمولاً در این کلاس shy&ها به مباحث مهدویت نیز پرداخته می شود. این کلاس shy&ها نیز تأثیر بسزایی در ترویج معارف دینی و مهدوی دارند.

4. جلسات پرسش و پاسخ: در مسجد معمولاً توسط روحانی مسجد برای سطوح مختلف این جلسه برگزار می شود. shy&برخی از این جلسات به مباحث مهدویت اختصاص دارد. این جلسات از جمله موارد تأثیر مسجد در ترویج و تبلیغ معارف مهدوی به شمار می رود. shy&

بنابراین می shy&توان نتیجه گرفت که مسجد به نوبه خود در تبلیغ و ترویج معارف مهدوی نقش و اثر فراوانی دارد. اگر نقش و تأثیر مسجد را در این زمینه بیشتر از مراکز دیگر ندانیم، کمتر از آنها نیز نیست. مسجد همواره مهم shy&ترین مرکزی بوده است که در آن معارف مهدوی، تبلیغ و ترویج شده و می shy&شود.*

پی نوشت:

[1]. طباطبائی سیدمحمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ترجمه سیدمحمدباقر موسوی، انتشارات جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ج 3، ص 551.

[2]. ری شهری، فرهنگنامه مسجد، ص 103-105.

[3]. همان، ص 104.

[4]. غلامحسین محرمی، مسجد در جامعه اسلامی، مؤسسه فرهنگی و انتشاراتی یمین، قم (1379)، ص 98.

*نویسنده: رضا باذلی (کارشناس ارشد فلسفه دین)